DOMSTOLENS DOM
2. februar 1988 *

I de forenede sager 67, 68 og 70/85,

anpartsselskabet **Kwekerij Gebroeders van der Kooy BV,** Zevenhuizen,

og

gartner **Johannes Wilhelmus van Vliet,** Uithoorn, Vuurlijn 27,

begge ved advokat A. J. Braakman, Rotterdam, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Lambert H. Dupong, 14 A, rue des Bains (sag 67/85),

Landbouwschap, Haag, ved advokat A. J. Braakman, Rotterdam, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Lambert H. Dupong, 14 A, rue des Bains (sag 68/85),

og

Kongeriget Nederlandene, ved juridisk konsulent i Udenrigsministeriet D. J. Keur, og med valgt adresse i Luxembourg på Nederlandenes Ambassade, 5, rue C. M. Spoo (sag 70/85),

sagsøgere,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, ved juridisk konsulent R. C. Fischer som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg hos Georges Kremlis, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøgt,

* Processprog: Nederlandsk.

støttet af

Forbundsrepublikken Tyskland, ved Seidel og Loschelder som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg på Forbundsrepublikken Tysklands Ambassade, 20-22, avenue Émile-Reuter,

Kongeriget Danmark, ved juridisk rådgiver i Udenrigsministeriet L. Mikaelsen, og med valgt adresse i Luxembourg hos chargé d'affaires ved Den Danske Ambassade Ib Bodenhagen, 11 B, boulevard Joseph-II,

og

Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland, ved R. N. Ricks, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg på Det Forenede Kongeriges Ambassade, 28, boulevard Royal,

intervenienter,

hvorunder der er nedlagt påstand om annullation af Kommissionens beslutning 85/215 af 13. februar 1985 om præferencetariffen for naturgas til gartneriet i Nederlandene (EFT L 97, s. 49),

har

DOMSTOLEN,

sammensat af præsidenten Mackenzie Stuart, afdelingsformændene G. Bosco, O. Due og J. C. Moitinho de Almeida, dommerne T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot, C. Kakouris, R. Joliet og F. Schockweiler,

generaladvokat: Sir Gordon Slynn
justitssekretær: P. Heim

på grundlag af retsmøderapporten og efter mundtlig forhandling den 18. december 1986,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 2. april 1987,

afsagt følgende

Dom

1 Ved tre stævninger indleveret til Domstolens Justitskontor den 15. og 16. marts 1985 har anpartsselskabet Kwekerij Gebroeders Van der Kooy BV, Zevenhuizen, og gartner J. W. van Vliet, Uithoorn, det offentligretlige organ Landbouwschap, Haag, og Kongeriget Nederlandene i henhold til EØF-Traktatens artikel 173, stk. 1 og 2, anlagt sag med påstand om annullation af Kommissionens beslutning 85/215 af 13. februar 1985 om præferencetariffen for naturgas til gartneriet i Nederlandene (EFT L 97, s. 49).

2 I beslutningens artikel 1 fastslog Kommissionen: »Den støtte i form af en præferencetarif for naturgas, som i Nederlandene har været anvendt på gartneriproduktionen i opvarmede væksthuse fra den 1. oktober 1984, er uforenelig med fællesmarkedet efter artikel 92 i Traktaten og skal bringes til ophør«. Beslutningens artikel 2 bestemmer: »Nederlandene meddeler inden den 15. marts 1985 Kommissionen, hvilke foranstaltninger det har truffet for at efterkomme artikel 1«.

3 I begrundelsen til beslutningen anførte Kommissionen, at tarifferne for naturgas til væksthusgartneriet i Nederlandene er omfattet af aftaler mellem på den ene side NV Nederlandse Gasunie, Groningen, en privatretlig virksomhed, hvis kapital direkte eller indirekte ejes for 50%'s vedkommende af den nederlandske stat og for restens vedkommende af to private olieselskaber, og på den anden side Landbouwschap, et offentligretligt organ, der er oprettet for i landbrugssektoren at sikre beskyttelsen af landbrugernes fælles interesser under iagttagelse af almene hensyn. Vereniging van Exploitanten van Gasbedrijven in Nederland (Vegin), en sammenslutning af lokale gasdistributionsselskaber, er ligeledes part i disse aftaler.

4 De således forhandlede tariffer har, ligesom Gasunie's tariffer, siden 1963 ifølge en aftale skullet godkendes af Økonomiministeriet.

5 Allerede i 1981 anså Kommissionen den dagældende tarif for gartneriet for at være en præferencetarif, fordi den indeholdt særligt gunstige betingelser for gartnerne i Nederlandene. Den fastslog følgelig ved beslutning 82/73 af 15. december 1981 (EFT L 37, s. 29), at der var tale om støtte, som var uforenelig med EØF-Traktatens artikel 92, og pålagde Nederlandene at ophæve den.

6 Efter nævnte beslutning, som i mellemtiden havde været genstand for tre annullationssøgsmål i henhold til EØF-Traktatens artikel 173, blev der forhandlet en ny tarif. Denne tarif, som blev godkendt af Kommissionen, omfattede en tilpasning af gartneritariffen til den for industrien anvendte tarif (nærmere bestemt den industritarif, der benævnes »D«) med en forhøjelse på 0,5 cents/m³. Den indeholdt desuden en klausul om kvartalsvis revision svarende til den for industrien gældende og gjaldt fra 1. april 1983 til 30. september 1984.

7 Indførelsen af denne nye tarif medførte, at beslutning 82/73 blev ophævet, og at sagsøgerne hævede de sager, de havde anlagt til prøvelse af den.

8 Den 28. september 1984 blev der indgået en ny aftale om tariffer mellem Gasunie, Vegin og Landbouwschap for perioden fra 1. oktober 1984 til 1. oktober 1985. Ifølge den nye tarif skulle der for gartneriet gælde en gaspris svarende til gennemsnitsniveauet for 1983, forhøjet med en fast procentssats på 10%. Der er herved lagt loft over gasprisen med 42,5 cents/m³.

9 Kommissionen indledte den i Traktatens artikel 93, stk. 2, omhandlede procedure for at anfægte den nye tarif, som den nederlandske regering havde meddelt den ved skrivelse af 4. oktober 1984, og traf til sidst beslutning 85/215, som søges prøvet under denne sag.

10 Ved stævninger indgået til Domstolens Justitskontor henholdsvis den 24. april, den 25. april og den 21. juni 1985 har regeringerne for Kongeriget Danmark og Forbundsrepublikken Tyskland samt Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland fremsat begæringer om at måtte intervenere i disse sager til støtte for Kommissionens påstande. Ved kendelser af 8. maj, 26. juni og 18. september 1985 gav Domstolen tilladelse til intervention.

11 Vedrørende sagens faktiske omstændigheder, retsforhandlingernes forløb samt parternes anbringender og argumenter henvises i øvrigt til retsmøderapporten. Disse omstændigheder omtales i derfor kun i det følgende, såfremt det på de enkelte punkter er nødvendigt for forståelsen af Domstolens argumentation.

Formaliteten

I — *Sag 67/85*

12 Kommissionen har gjort gældende, at Van der Kooy og Van Vliet ikke har søgsmålskonpetence afvises i henhold til artikel 173, stk. 2. Den lægger herved vægt på, at den i beslutning 85/215 anfægtede støtte er en begunstigelse af alle nederlandske gartnere, der anvender naturgas til at opvarme deres væksthuse. Da der foreligger støtte til fordel for en meget stor gruppe erhvervsdrivende, kan de sagsøgende gartnere ikke anses for individuelt berørte af Kommissionens beslutning, som kræver støtten bragt til ophør.

13 I henhold til Traktatens artikel 173, stk. 2, kan private anlægge sag med påstand om annullation af en beslutning, som ikke er rettet til dem, på betingelse af, at sagsøgeren berøres umiddelbart og individuelt af beslutningen. I det foreliggende tilfælde er Van der Kooy og Van Vliet ikke blandt den anfægtede beslutnings adressater, og det må derfor undersøges, om beslutningen alligevel berører dem umiddelbart og individuelt.

14 Herved bemærkes, som Domstolen allerede har konstateret (jfr. bl. a. dommene af 15. juli 1963, Plaumann, 25/62, Sml. 1954-1964, s. 375, og af 14. juli 1983, Spijker, 231/82, Sml. s. 2559), at tredjemænd kun kan berøres individuelt af en beslutning rettet til et andet retssubjekt, hvis beslutningen rammer dem på grund af visse egenskaber, som er særlige for dem, eller på grund af en faktisk situation, der adskiller dem fra alle andre og derved individualiserer dem på lignende måde som adressaten.

15 Dette er ikke tilfældet her. Den anfægtede beslutning berører sagsøgerne alene på grund af deres objektive egenskab af gartnere etableret i Nederlandene, som kan

drage fordel af en præferencetarif for gas med samme ret som alle andre gartnere, der befinder sig i samme situation. Beslutningen fremtræder følgelig over for dem som en generel foranstaltning, som gælder i objektivt bestemte situationer og har retsvirkninger for en gruppe retssubjekter, der er bestemt generelt og abstrakt. Følgelig kan sagsøgerne ikke anses for individuelt berørt af den anfægtede beslutning.

16 Herefter vil søgsmålet i sag 67/85 være at afvise.

II — *Sag 68/85*

17 Kommissionen har ligeledes nedlagt påstand om afvisning af Landbouwschap's søgsmål.

18 Kommissionen har anført, at selv hvis Landbouwschap antages at have handlet som repræsentant for gartnerne i forhandlingerne om tariffer med Gasunie, kan et organ, der er oprettet for at varetage en gruppe privates kollektive interesser, ikke anses for umiddelbart og individuelt berørt — i den i artikel 173, stk. 2, forudsatte betydning — af en retsakt, der påvirker denne gruppes interesser generelt (se Domstolens domme af 18. marts 1975, Union syndicale, 72/74, Sml. s. 401, og af 28. oktober 1982, Groupement des agences de voyages, 135/81, Sml. s. 3799).

19 Denne indsigelse kan ikke lægges til grund.

20 Det bemærkes først, at Landbouwschap, i modsætning til hvad Kommissionen har anført, med hensyn til gastariffer handler som repræsentant for gartneriorganisationerne.

21 Selv om Landbouwschap ikke kan anses for umiddelbart og individuelt berørt af beslutning 85/215 i egenskab af modtager af den omtvistede støtte, står det dog

fast, at dette organs forhold, som det med rette har gjort gældende, er påvirket af beslutning 85/215, idet organet jo forhandler gastariffer i gartnernes interesse.

22 Endvidere bemærkes, at Landbouwschap i denne egenskab har deltaget aktivt i proceduren efter artikel 93, stk. 2, og har indgivet skriftlige indlæg til Kommissionen, ligesom man har holdt sig i nøje kontakt med de kompetente tjenestegrene under hele proceduren.

23 Endelig figurerer Landbouwschap mellem signatarerne af aftalen om indførelse af den af Kommissionen anfægtede tarif, og nævnes i denne egenskab gentagne gange i beslutning 85/215. Stadig i denne egenskab har Landbouwschap været forpligtet til for at gennemføre beslutningen at indlede nye tarifforhandlinger med Gasunie og indgå en ny aftale.

24 Det må derfor konkluderes, at Landbouwschap i betragtning af de her foreliggende omstændigheder har været berettiget til at anlægge sag i henhold til artikel 173, stk. 2, med påstand om annullation af Kommissionens beslutning 85/215.

25 Heraf følger, at Kommissionens afvisningspåstand i sag 68/85 ikke kan tages til følge.

Realiteten

26 Landbouwschap og Kongeriget Nederlandene har i deres stævninger anført en række anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutning 85/215, som kan sammenfattes således:

— overtrædelse af Traktatens artikel 92;

— tilsidesættelse af væsentlige formkrav;

— utilstrækkelig begrundelse.

I — *Anbringendet vedrørende overtrædelse af artikel 92*

27 Artikel 92, stk. 1, bestemmer: »Bortset fra de i denne Traktat hjemlede undtagelser er statsstøtte eller støtte, som ydes ved hjælp af statsmidler under enhver tænkelig form, og som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, uforenelig med fællesmarkedet i det omfang, den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne«.

28 Indledningsvis bemærkes, at denne sag rejser spørgsmålet, om tariffen for en energikilde, der fastsættes på et lavere niveau end det, som normalt ville være blevet valgt, kan betegnes som støtte, når dens fastsættelse skyldes den pågældende medlemsstats adfærd, og når de øvrige betingelser i artikel 92 er opfyldt. I en sådan situation anvender medlemsstaten eller den enhed, som den har indflydelse på, ikke tariffen som en almindelig erhvervsdrivende, men anvender den til at begunstige energiforbrugerne — ligesom visse virksomheder, som den yder støtte — med en økonomisk fordel ved at give afkald på den fortjeneste, som den normalt kunne få. Det erkendes af sagsøgerne, at en gunstig tarif gældende for en vis gruppe virksomheder kan være en støtteforanstaltning, men de har bestridt, at det er tilfældet med den omtvistede tarif.

29 Hertil bemærkes, at denne tarif kun gjaldt for væksthusgartnerier. I den erhvervsgren udgør opvarmningsudgifterne en betydelig del af produktionsomkostningerne. Hvis den for disse virksomheder gældende tarif under sådanne omstændigheder udviser en faldende tendens, som ikke forløber parallelt med udviklingen i tarifferne for virksomheder, der ikke hører til samme erhvervsgren, giver denne konstatering et fingerpeg, som i princippet kan overbevise om, at præferencetariffen er en støtteforanstaltning.

30 Det er imidlertid ikke tilfældet, hvis det påvises, at den omtvistede præferencetarif på baggrund af det pågældende marked er objektivt berettiget af økonomiske hensyn som f. eks. nødvendigheden af at tage konkurrencen op på dette marked med andre energikilder, hvis pris er konkurrencedygtig i forhold til prisen på den pågældende energikilde. For at vurdere, om konkurrencen er reel, skal der ikke blot tages hensyn til prisernes respektive størrelse, men også til de omkostninger, der er

nødvendige for en omstilling til en ny energikilde, som f. eks. omkostningerne ved at udskifte og afskrive fyringsanlæg.

31 Sagsøgernes argumenter må gennemgås i lyset af disse betragtninger. Sagsøgerne har navnlig bestridt det af Kommissionen anførte vedrørende spørgsmålene, om:

— fastsættelsen af den omtvistede tarif er et resultat af den nederlandske stats adfærd,

— denne tarif er lavere end den, som ville have været nødvendig for at imødegå risikoen for omstilling til kul,

— fastsættelsen af denne tarif påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne og fordrejer konkurrencen.

1. *Spørgsmålet, om den omtvistede tarif er et resultat af den nederlandske stats adfærd*

32 Sagsøgerne har for det første gjort gældende, at den omtvistede tarif — i modsætning til, hvad Kommissionen har anført i beslutningen — ikke er pålagt af den nederlandske stat og følgelig ikke kan betegnes som »statsstøtte eller støtte, som ydes ved hjælp af statsmidler«.

33 I den forbindelse lægger de dels vægt på, at Gasunie er et privatretligt selskab, i hvilket den nederlandske stat kun råder over 50% af kapitalen, dels vægt på, at tariffen er resultatet af en privatretlig aftale indgået mellem Gasunie, Vegin og Landbouwschap, som den nederlandske stat ikke er part i.

34 Med hensyn til den af Kommisionen anførte omstændighed, at Økonomiministeriet har kompetence til at godkende de af Gasunie anvendte tariffer, er der ifølge den nederlandske regering blot tale om en kompetence til *efterfølgende* kontrol, som udelukkende vedrører disse tariffers overensstemmelse med formålene med Nederlandenes energipolitik.

35 Det bemærkes, at ifølge Domstolens praksis (jfr. navnlig dommene af 22. marts 1977, Steinike, 78/76, Sml. s. 595, og af 30. januar 1985, Kommissionen mod Frankrig, 290/83, Sml. s. 439) sondres der ikke mellem tilfælde, hvor støtten ydes direkte af staten, og tilfælde, hvor støtten ydes af offentlige eller private organer, som staten opretter eller udpeger med henblik på at administrere støtten. I det foreliggende tilfælde fremgår det af en række oplysninger i sagens akter, at fastsættelsen af den omtvistede tarif var resultatet af en adfærd, der må tilskrives den nederlandske stat.

36 For det første er strukturen i aktiebesiddelsen i Gasunie således, at den nederlandske stat direkte eller indirekte besidder 50% af aktierne og råder over halvdelen af pladserne i bestyrelsen, som bl. a. skal fastsætte de tariffer, der skal anvendes. For det andet skal de af Gasunie anvendte tariffer godkendes af Økonomiministeriet, hvilket, uanset hvorledes denne kompetence udøves, giver den nederlandske regering mulighed for at forhindre en tarif, som den ikke billiger. Endelig har Kommissionens henvendelser til den nederlandske regering om ændring af tariffen for gartneriet to gange fået tilslutning fra Gasunie og Landbouwschap. Det var for det første tilfældet efter Kommissionens beslutning 82/73, som senere blev ændret, og anden gang efter beslutning 85/215, som anfægtes under denne sag.

37 De nævnte oplysninger viser, betragtet i deres helhed, at Gasunie ved fastsættelsen af gastarifferne på ingen måde handler selvstændigt, men handler under de offentlige myndigheders kontrol og efter deres direktiver. Det er følgelig fastslået, at Gasunie ikke kunne fastsætte denne tarif uden at tage hensyn til det offentliges krav.

38 Denne konstatering er tilstrækkelig til at konkludere, at fastsættelsen af den omtvistede tarif er et resultat af den nederlandske stats adfærd og følgelig kan falde ind under begrebet statsstøtte i den i Traktatens artikel 92 forudsatte betydning.

2. *Spørgsmålet, om den omtvistede tarif er lavere end den, som ville have været nødvendig for at imødegå risikoen for omstilling til kul*

39 Sagsøgerne har gjort gældende, at den tarif, som resulterer af aftalen mellem Gasunie, Landbouwschap og Vegin, var fuldt berettiget fra et økonomisk synspunkt, og at den derfor ikke indeholder noget element af støtte i den i artikel 92 forudsatte betydning.

40 Ved bedømmelsen af, om dette anbringende kan lægges til grund, bemærkes, at den omtvistede tarif med sit loft på 42,5 cents/m³ over gasprisen for gartnerne har bevirket et fald på adskillige cents i gasprisen i forhold til den pris, som ville have været et resultat af anvendelsen af den før 1. oktober 1984 gældende tarif. Som Kommissionens befuldmægtigede har forklaret under retsmødet, ville gasprisen ifølge den gamle tarif have været 48,5 cents/m³ i gennemsnitlig værdi i de første tre kvartaler af 1985.

41 Ifølge sagsøgerne valgte man at begrænse stigningen i gasprisen, som skyldtes prisstigningen på olieprodukter, og dette var i det væsentlige berettiget af hensynet til at afbøde risikoen for, at gartnerne omstillede deres opvarmningsanlæg til kul, hvis pris var faldet betydeligt i den seneste tid. Denne risiko nødsagede Gasunie til at lægge loft over gasprisen på et passende niveau for at tage hensyn til konkurrencen fra kul.

42 Uden at bestride selve argumentet om risiko for omstilling til kul har Kommissionen i beslutningen anført, at risikoen også fandtes for andre sektorer, som er stærkt afhængige af gas, f. eks. industrien. For denne sektor er der dog ikke truffet nogen foranstaltning til nedsættelse af gasprisen, som kan sammenlignes med det for gartnerne indførte prisloft. Denne forskelsbehandling mellem industrien og gartneriet viser ifølge Kommissionen, at den omtvistede tarif ikke er berettiget af ønsket om at bekæmpe konkurrencen fra kul.

43 Dette argument er uden betydning.

44 Det må erindres, at ifølge Kommissionens eget udsagn (punkt. III.6 i beslutning 85/215) er det ved en gaspris på mellem 46,5 og 47,5 cents/m³, at »der regnes med, at 30% af den naturgas, der forbruges i gartnerierhvervet, ville blive erstattet af kul på mindre end tre år«. Det følger af denne konstatering fra Kommissionen, at Gasunie ikke — uden at det herved er nødvendigt at undersøge, om og i hvilket omfang en sådan risiko for omstilling til kul også ville opstå i industrisektoren — under hensyntagen til denne risiko generelt havde kunnet anvende en gaspris for gartneriet, der lå over den af Kommissionen angivne tærskel på 46,5-47,5 cents/m³.

45 Kommissionen har endvidere i beslutningen hævdet, at det niveau, som udgør loftet over gasprisen ifølge den omtvistede tarif, nemlig 42,5 cents/m³, er lavere end det niveau, der er nødvendigt for at afbøde risikoen for omstilling til kul i gartneriet.

46 Hertil bemærkes, at de tal, som er anført såvel i rapporten fra LEI (landbrugsøkonomisk institut) for januar 1985, der er bilagt stævningerne, som i rapporten fra GFE (belgisk selskab for energistyring), der er bilagt Kommissionens svarskrift, viser, at den pris på 42,5 cents/m³, der er valgt som loft ved den omtvistede tarif, ikke var berettiget af risikoen for omstilling til kul.

47 Det fremgår klart af konklusionen i LEI's rapport, at omstillingen til kul først repræsenterede et praktisabelt og rentabelt valg ved en gaspris på over 45 cents/m³. For visse virksomhedsgrupper er denne pris 50 cents/m³, mens den i gennemsnit er 46-47 cents/m³. Det er kun for virksomheder uden kondensator eller for virksomheder, der hverken har en kondensator eller et apparat til dosering af CO_2, at ligevægtsprisen — dvs. den pris, ved hvilken gartnerne beslutter ikke at omstille til kul — vurderes til at ligge mellem 40,4 og 41,2 cents/m³.

48 Hvad angår GFE's rapport, som Kommissionen har fremlagt, og som i vidt omfang er gengivet i den anfægtede beslutning, viser de beregninger, som den er baseret på, at der ved den nuværende pris på 42,5 cents/m³ kun i marginalt omfang vil ske en omstilling til kul, mens denne omstilling ved en pris på 45 cents/m³ ville nå 1,5% af det samlede forbrug af gas i gartneriet. Først ved en pris på mellem 46,4 og 47,4 cents/m³ bliver omstillingen betydelig, fordi den vil berøre 27% af det samlede forbrug af gas i gartneriet. Det må bemærkes, at de anførte priser er beregnet af GFE på grundlag af et eksempel med en bedrift, der er udstyret med et gasfyr med kondensator.

49 Det fremgår af disse beregninger, at der, i hvert fald for de bedrifter, som er udstyret med kondensator, først sker en omstilling til kul i betydeligt omfang ved en gaspris på 46-47 cents/m³ og i hvert fald over 45 cents/m³.

50 Tilbage står at undersøge gartnerivirksomhederne uden kondensator, for hvilke LEI angiver ligevægtspriser på mellem 40,4 og 41,2 cents/m³. Hvis denne virksomhedstypes forhold kunne anses for væsentlige og repræsentative, kunne Gasunie's beslutning om at tilpasse sin tarif til de for disse virksomheder gældende omstillingspriser og at anvende et loft på 42,5 cents/m³ anses for økonomisk berettiget.

51 Sagsøgerne har i den forbindelse fremlagt oplysninger, som skal vise, at virksomhederne uden kondensator udgør den største gruppe i Nederlandene. Selv om der ifølge de af Landbouwschap fremlagte oplysninger blandt de 8 174 virksomheder, som drives i denne stat, er 4 502, der ikke har en kondensator, har den nederlandske regering præciseret, at dette kun gælder 39% af virksomhederne.

52 Disse oplysninger forklarer dog ikke, hvorfor Gasunie skulle beslutte at bringe sin generelle gartneritarif på linje med de omstillingspriser, der gælder for den mindst effektive virksomhedstyper, når 61% af virksomhederne fortsat anvender gas, selv til højere priser.

53 Hertil kommer, at hvis 60% af virksomhederne, som det fremgår af sagens akter, skal udskifte deres opvarmningsanlæg i nær fremtid, kan det forventes, at procentdelen af virksomheder uden kondensator vil falde, da en række gartnere vil gå over til et mere moderne opvarmningssystem, som er forholdsvis dyrere end det nuværende.

54 Heraf følger, at situationen for de virksomheder, der ikke er udstyret med kondensator, i hvert fald på mellemlang sigt vil blive marginal, således at det ikke er økonomisk berettiget, at Gasunie fastsætter sin tarif for gartneriet på grundlag af disse virksomheders situation.

55 Under disse omstændigheder må det konkluderes, at det med rette er antaget i beslutning 85/215, at den omtvistede tarif var lavere end den, som ville have været nødvendig af hensyn til risikoen for omstilling til kul.

3. Spørgsmålet, om den omtvistede tarif påvirker samhandelen mellem medlemsstater og fordrejer konkurrencen

56 Sagsøgerne har endelig bestridt, at den støtte, som ligger i den omtvistede tarif, påvirker samhandelen mellem medlemstater og fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner. De har nærmere gjort gældende, at de nederlandske gartneres forøgede andel af EF-markedet for frugt og grønsager skyldes andre faktorer, herunder specialiseret produktion, overholdelse af meget strenge kvalitetsnormer, ensartet præsentation af emballage, det meget høje kundskabsniveau, intensivt samarbejde og et udbud af produkter, der strækker sig over hele året.

57 Uden at det bestrides, at de ovennævnte faktorer kan have spillet en væsentlig rolle i den fremgang, de nederlandske eksportører har noteret i løbet af de seneste år i forhold til Fællesskabets øvrige medlemsstater, skal det blot konstateres, at en betydelig del af de nederlandske gartnere i kraft af den omtvistede tarif har haft fordel af en nedsættelse på mindst 2,5 cents/m^3 forbrugt gas, hvilket svarer til en prisnedsættelse på gas på ca. 5,5%.

58 En fordel af denne størrelsesorden kan fordreje konkurrencen inden for Fællesmarkedet, såvel på grund af det samlede omfang af de nederlandske gartneres gasforbrug (2,5 mia m^3 årligt) som på grund af den omstændighed, at energiomkostningerne efter det oplyste udgør 25-30% af de samlede driftsudgifter i væksthusgartneriet. Følgelig giver en af myndighederne bevilget nedsættelse på ca. 5,5% af gasprisen sig mærkbart udslag i de samlede driftsomkostninger og medfører et kunstigt prisfald for de pågældende produkter.

59 Med hensyn til spørgsmålet, om støtten påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne, hvilket både Kommissionen og intervenienterne har gjort gældende, bemærkes, at Kommissionens tal i beslutning 85/215, som ikke bestrides af sagsøgerne, viser, at denne betingelse er opfyldt i det foreliggende tilfælde. Det fremgår af disse tal, at Nederlandene for øjeblikket tegner sig for 65% af EF's væksthusproduktion af tomater, hvoraf 91% eksporteres (heraf 55% alene til Forbundsrepublikken Tyskland). Ligeledes producerer Nederlandene 75% af EF's væksthusproduktion af agurker og drueagurker, hvoraf 68% eksporteres (heraf 73% alene til Forbundsrepublikken Tyskland).

60 Under disse omstændigheder har Kommissionen med rette konkluderet i beslutning 85/215, at støtten påvirker samhandelen inden for Fællesskabet og fordrejer konkurrencen til fordel for de nederlandske gartnere.

61 Herefter kan anbringendet om overtrædelse af Traktatens artikel 92 ikke lægges til grund.

II — *Anbringendet om tilsidesættelse af væsentlige formkrav*

62 Den nederlandske regering har gjort gældende, at det ikke i beslutning 85/215 præciseres, hvilken del af den omtvistede tarif der udgør en støtte, ligesom det ikke nærmere angives, hvilken gaspris der efter Kommissionens opfattelse ville være økonomisk berettiget og følgelig ikke ville indeholde noget støtteelement. Ifølge regeringen har Kommissionen ved at undlade at give disse oplysninger tilsidesat et væsentligt formkrav.

63 Anbringendet kan ikke lægges til grund.

64 Kommissionen har klart anført i beslutningen, at den pågældende støtte skyldtes det ekstremt lave niveau, på hvilket man havde fastsat den tarif for gas til gartnerne, der gjaldt fra 1. oktober 1984.

65 Under disse omstændigheder burde det have stået den nederlandske regering klart uden videre, at den skulle forhøje tariffen for at efterkomme beslutningen.

66 Vedrørende den omstændighed, at Kommissionen ikke præcist har angivet, på hvilket niveau tariffen skulle fastsættes, for at der ikke længere kunne være tale om støtte, er det tilstrækkeligt at konstatere, at det forhold, at der ikke er givet en sådan præcision — i modsætning til, hvad den nederlandske regering har hævdet — ikke indebærer, at det bliver umuligt at efterkomme beslutning 85/215; man lader det blot være et åbent spørgsmål, om den nederlandske regerings konkrete foranstaltninger er tilstrækkelige til at efterkomme beslutningen.

67 Et sådant spørgsmål falder imidlertid uden for denne sags genstand, idet den er begrænset til en kontrol af beslutning 85/215's forenelighed med Traktaten, men ikke af de foranstaltninger, der er truffet for at efterkomme den.

68 Anbringendet om tilsidesættelse af væsentlige formkrav kan derfor ikke lægges til grund.

III — *Anbringendet om utilstrækkelig begrundelse*

69 Med dette anbringende har den nederlandske regering gjort gældende, at Kommissionen ikke har redegjort for grundene til, at den i beslutningen ikke har fulgt de tal og beregninger, som den nederlandske regering havde fremlagt som berettigelse for den omtvistede tarif.

70 Desuden har den nederlandske regering, støttet af Landbouwschap, gjort gældende, at beslutning 85/215 er utilstrækkeligt begrundet, hvad angår påvirkningen af samhandelen inden for Fællesskabet og den skadelige virkning for konkurrencen.

71 Indledningsvis bemærkes, at i overensstemmelse med Domstolens faste praksis (se senest dommen af 22. januar 1986, Eridania, 250/84, Sml. s. 117) skal den begrundelse, der kræves i Traktatens artikel 190, være tilpasset den pågældende retsakts karakter, og de betragtninger, der er lagt til grund af den fællesskabsmyndighed, som har udstedt retsakten, skal klart og utvetydigt fremgå af begrundelsen, således at de berørte kan sætte sig ind i baggrunden for den trufne foranstaltning og Domstolen kan udøve sin kontrol.

72 Med hensyn til den nederlandske regerings første kritikpunkt må det erkendes, at Kommissionen faktisk ikke har redegjort for grundene til, at den ikke fulgt de tal og beregninger, som den nederlandske regering har fremlagt under proceduren i henhold til artikel 93, stk. 2. Imidlertid kan en sådan undladelse ikke ses som en manglende begrundelse, når Kommissionen i beslutningen har sørget for tilstrækkeligt detaljeret og under henvisning til de tal, som den har lagt til grund, at forklare, hvorfor den mener, at den omtvistede tarif indeholder et element af støtte. Under disse omstændigheder må det antages, at de berørte har fået mulighed for at kende begrundelsen for den pågældende beslutning og at gøre deres synspunkter herom gældende for Domstolen.

73 Det andet kritikpunkt, der er fremført af den nederlandske regering og af Landbouwschap, savner ligeledes grundlag.

74 Som det er konstateret ovenfor, har Kommisionen i beslutningen under henvisning til relevante eksempler fremhævet det betydelige omfang af væksthusgartneriproduktionen i Nederlandene samt af den nederlandske eksport af produkterne heraf til Fællesskabets øvrige medlemsstater. Med hensyn til indgrebet i konkurrencen fremgår det klart af beslutningen, at energiomkostningerne udgør en betydelig del af de samlede driftsomkostninger i gartneriet, hvilket indebærer, at en nedsættelse af disse omkostninger kan have virkninger på salgsprisen for de pågældende produkter.

75 Disse forklaringer har kunnet give de berørte tilstrækkelige oplysninger om Kommissionens grunde til at træffe sin beslutning.

76 Under disse omstændigheder kan anbringendet om utilstrækkelig begrundelse ikke lægges til grund.

77 Da ingen af de af sagsøgerne fremførte anbringender kan lægges til grund, vil sagsøgte være at frifinde i sagerne 68 og 70/85.

Sagens omkostninger

78 Ifølge procesreglementets artikel 69, stk. 2, dømmes den part, som taber sagen, til at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da sagsøgerne har tabt sagen, dømmes de til at betale sagens omkostninger in solidum, herunder omkostningerne afholdt af Forbundsrepublkken Tyskland, som er den eneste intervenient på Kommissionens side, der har nedlagt påstand herom.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN

1) Sag 67/85 afvises.

2) Sagsøgte frifindes i sagerne 68 og 70/85.

3) Parterne betaler sagens omkostninger in solidum, herunder de omkostninger, der er afholdt af Forbundsrepublikken Tyskland som intervenient.

Mackenzie Stuart Bosco Due Moitinho de Almeida Koopmans

Everling Bahlmann Galmot Kakouris Joliet Schockweiler

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 2. februar 1988.

P. Heim
Justitssekretær

A. J. Mackenzie Stuart
Præsident